

# מחשבה קצרה על הדף הרב יחזקאל הרטמן

מסכת חולין דף י

## פנול דאזלינן בתר חזקה

האחרונים חקרו אם חזקה היא בירור ששולל את השינויים, או הנהגה בעלמא בלי בירור הספק.

ובשו"ת חמדת שלמה (יו"ד סי' ד) האריך בכך, וייסד שחזקה היא הנהגה בלבד, ועל כן שייך שיהיו ב' חזקות שיסתרו זו את זו כההיא דשני שבילין, שלכל אדם יש הנהגה נפרדת.

ובזה מובן שכשיש רעותא לפנינו הדבר מוציא מידי החזקה, דאילו היה בכך בירור מדוע אין הביורור גובר על הרעותא.

והעירו שכן מבואר בפי"ה"ש לרמב"ם (נויר ט, ב) 'והטעם בזה מה שאמר שחזקה טמא טמא, ופי' רגלים לדבר שהענין יצא לדבר שאין לו תכלית כל זמן שנלך אחר האפשריות, ואמנם העיקר כשנתקיים איזה ענין שיהיה, נניחהו בחזקתו עד שיבא דבר מבואר שייבטלה מזאת החזקה, וכל דבר שיהיה בו ספק ואפשרות אחר, ה"ז לא יסתלק החזקה".'

וכן הוא לשון המהרי"ק (שורש עב) "דאין לנו לבדות הנולד וההשתנות אלא משעת ראותינו אותו".'

וכן מייסדים האחרונים, עי' שערי יושר (ב, ב) שמאריך שחזקה אינה מבררת אלא יוצרת דין לנהוג כפי שהיה קודם השינוי.

וע"ע בהקדמת החמדת שלמה שמשום כך 'רובא וחזקה רובא עדיף', דרוב מברר את המציאות, ובמקום בירור אין מקום להנהגה.

ויסוד זה מתאים לעומק המחשבה, לתפוס כיצד מונהג העולם.

מצד אחד אמרין (ע"ז נד, ב) 'עולם כמנהגו נוהג', אך בעומק מבואר בנפ"ח (שער ג פ"ב) ובתניא (שער היחוד והאמונה פ"ב) שהעובדה שהעולם נוהג כמנהגו, ה"ז מפני שהקב"ה משפיע חיים וקיום על העולם בכל רגע ורגע. ואם לזמן קל יפסיק לקיים את העולם, הוא יחדל מלהתקיים. וכן היא הנהגת אמונה ובטחון, שזה שדבר מסוים היה ברגע הקודם במצב כלשהו, אין הכרח שכך ימשיך. ולכן אין לו לסמוך על מצבו אלא על רצון ה' - הן לטוב (שלא לסמוך על עושרו) ולמוטב (שלא להתאש במצב של חולי וכיו"ב).

עד כמה שאין אנו יודעים על שינוי, אנו מניחים כי 'עולם כמנהגו נוהג', אך באמת אין בגישה זו בירור וקביעה מוחלטת אלא היא הנהגת העולם, 'עולם כמנהגו נוהג' הנהגה פשוטו כמשמעו.

שבלובל שאותם שעושים פירות זקוקים לאלו שאין עושים פירות, וכן ישראל בהרצאה עד שיהו כולם באגודה אחת. והדבר מתקשר לנאמר במדרש ויק"ר (ל, יב) שכל אחד מהד' מינים הוא כנגד קבוצה בעם ישראל - אלו שיש להם תורה ומצוות ואלו שיש להם תורה ולא מצוות, או מצוות בלא תורה, וכן אלו שמשוללים תורה ומצוות, וכולם באים יחד, שע"י שמתקשרים כולם באגודה אחת, מכפרים אלו על אלו. הרי שהולכים בתר רוב בתוך כלל ישראל.

ובכריתות ו, ב איתא שבסממני הקטורת מביאים חלבנה שריחה רע, ומכאן לומדים שכל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית.

ובמנחות הזכרנו את החיד"א (ככר לאדן סי' ז אבות פ"ב מ"ד) ועוד, שהמילה 'צבור' היא ר"ת 'צדיקים בינונים ורשעים, פירוש שצבור הוא חיבור של כולם יחד.

והגר"מ שפירא זצ"ל אמר בשיעור האחרון בחייו (הושענא רבה תשע"ז) שמה ענינה של הושע"ר אחרי יום הכיפורים? אלא שיום הכיפורים הוא על היחידים ואז הצדיקים נחתמים לחיים והרשעים למיתה, אבל בהושע"ר העבודה היא להביא את הרשעים ולצרפם עם הצדיקים וכך "יכפרו אלו על אלו".

ואומר רבי שלמה קלוגר, דהני מילי כשהרשעים הם מיעוט, כערבה שבלובל וכחלבנה בסממני הקטורת, שאו הרשעים בטלים ברוב, והצדיקים מכריעים. נמצא שהמושג של רוב מועיל לכפרת הרשעים.

ועוד מצינו, דברמב"ם בהל' תשובה פ"ג איתא שאדם שרובו מצוות הוא צדיק, ואם רובו עבירות הוא רשע, ומחצה על מחצה הוא בינוני. והבאנו בעבר שהגרמ"ש זצ"ל תמה מה הפירוש שהולכים אחרי הרוב, והרי אין לנו צדיק כמשה, ואעפ"כ נענש על עבירה אחת. אלא ביאר, שאין מדובר אם להעניש או לא, אלא הנידון הוא מה שמו של האדם. וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סא, ב) צדיקים יצה"ט שופטין, רשעים יצה"ר שופטין, ובינונים זה זה שופטין. דהיינו שהשאלה היא מי מנהל את האדם. ועל כך רוב עבירות ורוב זכויות הכוונה מה החלק המכריע בחייו.

וכע"ז איתא בחיד"א (כסא דוד דרוש ג) אודות השאלה מדוע הצדיקים מקבלים עונשם בעוה"ז ושכרם לעוה"ב, ורשעים להיפך. ומדוע אין משאירים לרשעים זכויות לעוה"ב? ומבאר באחד האופנים, שהולכים בתר רוב, והצדיק שרובו זכויות כולו צדיק, ובעולם האמת מכניסים אותו לג"ע בצדקות גמורה. והרשע שרובו עבירות, משמים מסובבים שיגיע לבי"ד של מעלה כשכולו עבירות, כיון שכבר בעוה"ז היה רובו מוכרע לרשעות.

הרי מצינו בכמה מקומות שרוב מכריע בעניני מחשבה ופנימיות, שאין זה רק הלכתא בעלמא, אלא כך הוא המבט בעבודת השם ע"פ תורה.

דף י

דף יא

## אושעיא זעירא דמן חבריא

המפרשים דנו מי הוא 'אושעיא זעירא דמן חבריא'.

רש"י לקמן (לא, א) מביא שני פירושים: א) צעיר הישיבה. והמהרש"א כאן מציין שהר"ן בנדרים (יב, ב) מעיר שא"כ היה צריך לומר 'מן חבריא'. משמע שאין

## אזלינן בתר רובא

סוגייתנו עוסקת במקור לדין רוב. ונביא כמה דוגמאות שמכריעים ע"פ רוב בעניני מחשבה ועבודת ה'.

בשיעורים עמ"ס מנחות (כו, א) דברנו על מה שנאמר בגמ' שם אודות ד' מינים

מסכים המהרש"א לפירוש זה. ב) שמו הוא 'אושעיא זעירא' והוא אחד מבני הישיבה.

התוס' והר"ן מבארים שהוא הגיע ממקום שנקרא 'חבריא'.

נמצא דלפירוש שני של רש"י וכן להתוס' והר"ן, שמו היה 'אושעיא זעירא', ומדוע קראו לו כך? מבאר החיד"א בפתח עינים, שהיה אושעיא נוסף שהיה גדול, והוא היה הקטן.

ומציין לרש"י בתענית (כד, א) שהגמ' שם מספרת שבני נשיאה גזרו תענית ולא ירד גשם, ושנה להם אושעיא זעירא דמן חבריא שהגשם נעצר בעוון המנהיגים. ושם רש"י מסביר שהכוונה לצעיר הישיבה וקראו לו כך משום שהיה אושעיא נוסף שם. והחיד"א דן האם רש"י בתענית הוא רש"י או מפרש אחר.

הדברי שאול מקשה כאן, שלכאורה זהו כינוי גנאי. ומבאר שבסוף סוטה אמרין שהיה חכם שנקרא "קטנותן של חסידים", וכתב הרמב"ם בפהמ"ש שהיה תמציתן של חסידים ושרשן, שהשורש שבדבר הוא קטן. וכן לקמן דף ס' אמרין שהקב"ה אמר ללבנה - המאור הקטן - שהצדיקים יקראו על שמך "דוד הוא הקטן", "שמואל הקטן". ומעתה זהו 'זעירא דמן חבריא' דהיינו השורש שבבני החבורה.

ובעין אליהו (תענית שם) מבאר שנקרא כן על שם שהחזיק עצמו כקטן, הרוב ענוותו. ולכן הוזכר הדבר שם בגמ', דמסתמא אנשי בית הנשיא היו בעלי גאווה, וגשמים נעצרים בעוון גסות הרוח (תענית ז, ב), ומי יכול להוכיח אותם, זה שמתקן במידת הענוה, ולכן הזכירו שזה שהוכיח אותם היה עניו וקטן בעיניו.

ואפשר להוסיף שגם כאן יתכן שהוזכר דבר זה, על שם שהכשיר שחיטה בקטן.

דף יג

## נכרים שבחולל פנהג אבותיהן

נכרים שבחולל לאו עובדי ע"ז הם, אלא מנהג אבותיהם בידיהם.

וצ"ב מדוע דוקא בחולל. ומשמע בדברי התוס' שהוא הדין בא"י שאינם אדוקים כ"כ.

והחת"ס אן מבאר: "בודאי הסברא חיצונה נוטה לכך שאין סתם בנ"א באומות מבינים ומשכילים דברים עמוקים כאלה, והם אומרים לעץ אבי אתה כמזות אנשים מלומדה ולא דעת ולא תבונה. אך לעומת זה הסברא להיפך, היתכן שהיה מי שיש לו מח בקדקדו לבלול עין יסודו ישתחוה למכמתו, מי פתי יסור הנה לולי שמנערותו וילדותו הבינוהו אבותיו מבטן ומלידה ומחריו, על כן מייתי ראייה מעדותו של רחב"א אר"י שנכרים שבחולל כולם בני בלי דעת הם רק שמנהג אבותיהם בידיהם, וכיון שזה אפשר א"כ הדרן לכללן אפילו במקום דאיכא מינים דידיע, כמ"מ אין הרוב ככה ולא שכחי".

ובספר אפרקסתא דעניא (ה"ג י"ד ס"י קא) מביא דברי החת"ס ומבאר דבריו יותר, דהאי טעמא דנכרים שבחולל דוקא אינם עובדי ע"ז, הטעם משום דאירא דא"י מחכים, ולכן גם הנכרים חכמים המה להרע. משא"כ נכרים שבחולל עם לא בינות הוא, ואינם יודעים מאומה, רק מעשה אבותיהם בידיהם.

ורבי צדוק הכהן (פוקד עקרים אות ו) מבאר את הדברים כדלהלן:

עובדי ע"ז לא יכלו לגור בא"י בזמן שיד ישראל היתה תקיפה, שכן נצטוו "לא ישבו בארצך", ורק אלו שקיבלו על עצמם שבע מצוות בני נח הורשו לדור כאן. מעתה המושג "מנהג אבותיהם בידיהם" ניתן להאמר רק על בני חולל, אך על בני א"י הרי בהכרח אבותיהם לא עבדו ע"ז, דא"כ לא היו מניחים אותם לדור כאן.

מוסיף רבי צדוק, אימתי החל המצב שגויים שבחולל מנהג אבותיהם בידיהם, הדבר התחיל בזמן שפסקה נבואה מישראל, שכאשר באו אנשי כנה"ג ובטלו יצרא דע"ז, אז בטלה נבואה מישראל. דזה לעומת זה עשה אלקים, וכשיש

נבואה בעולם ויש דרך להתחבר להקב"ה בצורה גלויה, כנגד זה קיים יצרא דע"ז שמפתה האדם להתחבר לאלוהות אחרת באופן גלוי, אך כאשר בטל יצרא דע"ז, ממיילא בטלה נבואה, דהקדושה והטומאה חייבים להיות מאוזנים זה לעומת זה.

דף יד

## הגדרת שחיטה

"השוחט בשבת ובויה"כ, אע"פ שמתחייב בנפשו שחיטתו כשירה."

האחרונים מקשים דבתחילת תמורה דנה הגמ' בשאלת "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני", ולמ"ד דלא מהני קשה, מדוע השחיטה בשבת ויזה"כ כשרה.

ודנו בזה גדולי האחרונים, עי' מהר"צ חיות כאן שמציין לשער המלך, נודע ביהודה, בית אפרים ועוד.

ובחיודשי רעק"א על השו"ע (יו"ד ס"י י"ס קא) מיישב, שבשחיטה יש שתי פעולות: א' נטילת נשמה, ב' מעשה השחיטה. והאיסור בשבת הוא נטילת נשמה, והפעולה שיוצאת מזה היא שאין כאן אבר מן החי, וזו מציאות שלא שייך כלפיה "אי עביד לא מהני", ואילו החלק השני של היתר השחיטה, בו אין חילול שבת.

ובברכת אברהם מביא בשם הגר"ח מבריסק זצ"ל, גדר חדש בשחיטה. דהשחיטה אינה 'מתיר' אלא שבחמה שמתה מאליה הרי היא נבילה, וכשנשחטה אינה נבילה, ונמצא שאין צריך 'מתיר' אלא שבמציאות לא היה כאן מיתה בלא שחיטה. דוגמה לדבר, אדם שיש לו בגד שעטנו, ובשבת חותך מתוך הבגד את הפשתן, האם שייך לומר בזה אי עביד לא מהני, הרי זו מציאות.

והנה נחלקו בראשונים אם יש מצוה לשחוט, וכן מנה הרמב"ם מצוה קמו - שצינו לשחוט בהמה חיה ועוף ואח"כ יאכל בשרה. והראב"ד סובר שאין למנות מצוה זו.

והנה בדרכי תשובה תחילת יו"ד מביא דיון, דבספר חרדים איתא שבעידנא דריתחא יש לאדם לקיים גם מצוות שאינן חיוביות, כדי להרבות זכויות. כגון מצות מעקה, יש ענין להביא עצמו לדיי כך שיהיה לו גג ויקיים מצות מעקה. וא"כ לכאורה יש ענין לשחוט בהמה. אך מואידך יש בכך צער בעלי חיים שעושה כן בלא סיבה. וכמו במעשה דרבי והעגל שהיתה עליו טענה מצד "ורחמיו על כל מעשיו".

ולפי הגר"ח יש לומר, דשחיטה היא רק למנוע מהבהמה להיות נבילה, ומעתה יתכן שרק במצוה שיש בה דבר חיובי, אז יש ענין לקיימה, אך מצוה זו שהיא רק למנוע את המצב של הנבילה, אין בה דרישה לחזר אחריה.

דף טו

## הוראה פשום עפי הארץ

כשהיה רב מורה לתלמידיו, היה מורה כר"מ לקולא, אך כשהיה דורש בפירקא, היה דורש כר' יהודה, כדי שלא יבואו עמי הארץ להקל.

מהר"צ חיות מציין שכן היה דרכם להחמיר בדרשתם לפני ההמון, עי' תענית כו, ב, ונדרים כג, ב, ועוד.

ובעין אליהו לעיל מציין לדברי הרמ"א (או"ח שי, ג) שאסור לנתק או לחתוך זוג מנעלים התפורים יחד כדרך האומנים, אע"ג דהתפירה אינה של קיימא. ויש מתירין בתפירה שאינה של קיימא, ואין להתיר בפני עם הארץ.

ובמג"א (או"ח שיח, מא) דן לענין הנחת פשטיד"א על התנור קודם שהוסק, שיש להתיר, ומ"מ אין להקל בפני עם הארץ.

וברמ"א (יו"ד קכד, כד) דמוג עכריי בין בלא כוונה שרי, אולם אין לפרסם הדבר בפני עם הארץ.

ובשו"ת הריב"ש (הקדמה לס' שצד) מביא דברי השואל שבזמן הזה אין להעלים

לא יהיו מסובבים ברוחניות (כן ביאר הרמב"ן כפי שהביא התניא), אך באמת מטרט ישראל בעולם להביא את השכינה בתחתונים, ומקום זה הוא בא"י, שם חיים באופן גשמי ושם הוא עיקר העבודה.

אומר רבי ישמעאל, כאשר עם ישראל היה במדבר נאסר להם בשר תאווה, דא לא היתה להם שייכות לחבר בשר תאווה לעבודת ה', עדיין לא הגיעו לתכלית של ירידת התורה לעולם התאוה. ור"ע אומר רעיון דומה רק באופן הפוך, דעבודת השחיטה לא החלה במדבר, שענין השחיטה הוא להעלות את החי למדרגת אדם, ועבודה זו החלה רק בא"י.

נמצא שצד השווה בין ר"ש ור"ע, דעבודת העלאת התחתונים למעלה, החלה רק בא"י. ודו"ק.

דף יז

### היתר כתלי דחזירי

בשבע שכיבשו את הארץ, הותר להם קתלי דחזירי.

הרמב"ם בפ"ח מהל' מלכים נקט שדין זה נוהג בכל מלחמה גם לדורות. שאם החיילים רעבים ולא מצאו דבר היתר, מותרים במאכלות אסורות. והקשה הרמב"ן (דברים ו, י) דא"כ הוא דין של פיקו"נ. ומפרשי הרמב"ם מבארים שהרמב"ם לא מדבר על מצב של פיקו"נ אלא על פחות מכך.

ודעת הרמב"ן שהיתר זה נהג רק במלחמת כיבוש א"י.

ונראה דהרמב"ם איל לשיטתו, דהנה המהר"ל (תפארת ישראל פ"ח) מביא מהרמב"ם במו"נ שטעם איסור מאכלות אסורות הוא, שמאכלים אלו אינם בריאים לגוף ולנפש. וחולק המהר"ל עליו בתוקף, אלא הטעם הוא שכך גזרה חכמתו, וכמו שאמרו "לא יאמר אדם אי אפשרי בבשר חזיר" וכו'. ומביא ראיה מהגמ' כאן, דהותרו מאכלות אסורות בשבע שכיבשו, ואיך הותר להם דבר מזיק.

אמנם נראה שהרמב"ם לשיטתו, שיש היתר בכל המלחמות, והגם שמאכל זה אינו בריא, אך נתנה התורה רשות לאיש הצבא מפני שאין לו מאכלים אחרים.

אולם הרמב"ן ומהר"ל סוברים שמאכלות אסורות הם גזירה עליונה, וממילא הותר במצב מיוחד של כיבוש א"י דוקא.

ולבאר זאת שהתירה התורה מאכ"א במלחמת כיבוש א"י, איתא בדרשות מהר"א אבן שועיב (להלמי הרשב"א) בסוף פרשת מסעי, שמצא במדרש רשב"י, שבזמן בריאת העולם היו כל הנבראים טהורים, ולא היתה טומאה בעולם ולא באדם ולא בבע"ח, והוא שאמר הכתוב "והנה טוב מאד", והנחש הטיל זוהמא בבריות ונטמא הכל. ולעתידי לבא יטהר הכל, וזהו שלעתידי לבא יתיר החזיר ולכן נקרא חזיר שעתיד לחזור לישראל (וכן מובא באוה"ח ויקרא יא, ז, ומסביר שעתיד לחזור שיתחיל אז להעלות גרה).

כשעם ישראל עוסק בכיבוש א"י, אז מתנהגים כפי שיהיה לעת"ל, וכיון שאז יותרו כל המאכלות האסורות, גם בזמן כיבוש הארץ שרי.

ונראה לבאר שהנה א"י היא הפתח והשער לעוה"ב, שהרי חלקם של ישראל לעוה"ב ילפינן מהפסוק "לעולם יירשו ארץ" שנאמר על א"י. וכן בירושלמי שקלים איתא דהדר בא"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב.

נמצא שכשעוסקים בכיבוש הארץ, עוסקים בסלילת הדרך לעוה"ב, ומוכן שאז נוהגים כפי שיהיה לעתיד לבא.

דף יח

### הגרפה

לרבנן מקום שחיטה הוא בטבעת הגדולה, ואם יצא מתוך הטבעת לכיוון

היתר בשביל עמי הארץ, כי כולם חכמים ונבונים ויודעים את התורה ובקיאים בדקדוקי מצות ומלאים מצות כרמינו.

והשיב לו הריב"ש שאין הדבר כן, ובעירו שהיא עיר ואם בישראל, רבים מעמי הארץ אין עושים סוכה בחג הסוכות, הרי שאף במצוה מפורסמת אין מקפידין, ודי בזה כי אינו חפץ לספר בגנותן של ישראל. ומוסיף שהרי הגמ' כאן איירי לענין סורא אתריה דרב, והרי הירבה שם ישיבות, ואעפ"כ לא רצה להתיר בפני עמי הארץ.

ועוד מציין הריב"ש לדברי הראשונים בסוגיין, המובאים בקצה בר"ן שבת (ז, א) מדפי הרי"ף) דאנן שכיחי עמי הארץ גבן ולכן יש לפסוק כרבי יהודה.

אמנם בביאור הגר"א (סי' שיח סוף אות א) מציין לתוס' ביצה (ו, א ד"ה והאידינא): "ומעשה היה במלאו"ן שמת אדם אחד ביו"ט שני ורצו להתעסק בו לקברו, וגער בהן ר"ת ושלה להם, בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה?!, כדאיתא בשבת (קלט, ב) שלא לקבור מת ביו"ט שני משום דלאו בני תורה ניהו ואתי לזלוזלי בהו. אבל הרי"א אמר דאין זה דמיון, דהא לענין הרבה דברים אשכחן דאינן בני תורה כדאיתא ביבמות (מו, א) חזקנהו דקא אכלי תורמוס דשלקי נכרים ואסר להם וכו' ואנו אין אנו חוששין בדבר זה." הרי שדעת ר"ש שאנו נחשבים בני תורה. ונראה שאותה נקודה שהגר"א חולק על הרי"ן, היא טענת השואל כנגד הריב"ש.

וצריך ליישב לפי הגר"א, כל אותם מקומות שחששו לומר בפני עמי הארץ.

עכ"פ חזינו מחלוקת יסודית, האם חוששים כיום לעמי הארץ.

דף יז

### מדבר וארץ ישראל

לדעת רבי ישמעאל כשהיו ישראל במדבר נאסרו בבשר תאווה, ובכניסתם לא"י הותרו.

ולדעת רבי עקיבא הוא להיפך, שכשהיו במדבר הותרו בשר נחירה, ובכניסתם לא"י נאסרו בנחירה.

והדברים צ"ב בענין שינוי זה.

ונראה עומק הדברים ע"פ מה שביארו רבותינו, וקשורים הדברים לעניני דיומא (ערב שבת במדבר).

דהנה כתב הטור שצריכים לקרוא פרשת במדבר קודם חג השבועות. ובשנה פשוטה יש ג' פרשיות מחוברות בספר ויקרא, כדי להספיק פרשת במדבר קודם שבועות. וצ"ב מדוע דוקא חומש במדבר שייך לחג מתן תורה, לכאו' יותר מתאים למתן תורה ספר ויקרא שהוא ספר העבודה, ולא ספר במדבר שמלא בחטאים של עם ישראל וירידתם.

ונוסיף שאלה, דהנה כל חודש הוא כנגד שבט אחד, כמוב' בספר יצירה. וכתב האר"י שכנגד חודש סיון הוא שבט זבולון. ולכאו' יותר מתאים שבט יששכר העוסק בתורה. אלא הביאור, כשמושה עולה למרום נתווכחו עמו המלאכים (שבת פח, ב), וטענו שיש להשאיר את התורה בשמים. משה השיב להם שיש בתורה פנים ששייכת רק אצל בני אדם. והיינו שתפקיד התורה לרדת לארץ התחתונה ולהעלות הניצוצות ולהכניס קדושה למקומות הנמוכים ביותר.

ולכן מתן תורה כתוב בפרשת יתרו, שהיה עובד ע"ז שהתקרב, להורות שבכוח התורה לקרב ולהעלות הרחוקים ביותר.

מעתה מוכן שמתן תורה שייך לספר במדבר, שבו הולכים כלל ישראל בשבילי המדבר הרחוקים ונכנסים אל תוך נסיונות קשים, לשם מכוונת התורה. וזהו שבט זבולון שנאמר עליו "שמח זבולון בצאתך" שהתורה צריכה להתקיים בחוצות של העוה"ז. זו תכלית ירידת התורה לעולמנו.

זה הפשט כאן, שכאשר נמצאים במדבר, שם היו ישראל תחת כנפי השכינה וענני הכבוד. וכפי שמצינו שהמרגלים לא רצו להכנס לא"י משום שאז כבר

דף כ

## דברי סופרים

איכא מ"ד דאין פסול עיקור סימנים בעוף, וביאר רב אחא בריה דרבא דאזלא למ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה, ורק מדרבנן תיקנו שחיטה, ועל כן הכשירו עיקור סימנים. ואמר ליה רב אשי דאדרבה איפכא מסתברא - "למ"ד יש שחיטה לעוף מה"ת איכא למימר דהכי אגמריה דאין עיקור וכו', אלא למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת אלא מדברי סופרים, מהיכא גמירי לה, מבהמה, כולה מילתא כבהמה."

נמצא שיש כאן מחלוקת, האם דברי סופרים נסמכים על צורתם של דברי תורה, או ששייך לומר שחידשו כאן גדר חדש.

ולכאוף תלוי הדבר בנידון אודות המושג "אסמכתא".

הרמב"ם (הקדמה לפה"מ) לומד דאסמכתא היא דין רבנן גמור, אלא שנתנו לכך רמז בפסוק לזכרון בעלמא.

המהר"ל (באר הגולה באר א) חולק על כך בתוקף, ומביא ראיות, שאסמכתא היא דרש היוצא מן הפסוק, ואף שאיננה הפשט הפשוט וגם לא הדרש הפשוט, אך הדבר יוצא מתוך עומק הדרש.

נמצא שלרמב"ם יש בדין דרבנן ענין חדש, ואילו למהר"ל יוצא הדבר מתוך הפסוק.

ויש לתלות (בדרך אפשר) נידון זה במחלוקת בסוגיין אם למ"ד שחיטה לעוף היא מדרבנן, עליה להיות דומה לשחיטה דאורייתא. דכדרך הרמב"ם רבנן יכולים "להמציא" דבר חדש מעצמם, ולדרך המהר"ל חכמים נסמכים על הדאורייתא וצריך להיות דומה לדין הכתוב בתורה.

דף כא

## שבירת מפרקת דעלי הכהן

כשנשברה מפרקת ורוב בשר שעימה, האדם נקרא מת. אך בשבירת מפרקת ללא רוב בשר, אינו נחשב מת, ומה שלגבי עלי הוא מת בלא רוב בשר, זיקנה שאני.

והנה במסכת דרך ארץ רבה (פ"ה) איתא "לעולם יהיו כל בני אדם חשובין לפניך כלסטים והוי מכבדן כר"ג, ומעשה ברבי יהושע שהשכים אצלו אדם, ונתן לו אכילה ושתייה והעלהו לגג לשכב ונטל סולם מתחתיו, מה עשה אותו האיש, עמד בחצי הלילה ונטל את הכלים וכרכן בטליתו, כיון שביקש לירד נפל מן הגג ונשברה מפרקתו. לשחרית השכים רבי יהושע ובא ומצאו כשהוא נופל, אמרו לו ריקה כך עושין בני אדם שכמותך וכו'."

ומעיר בספר פרנס לדורו (ל"א פריעץ עמ' 391) שמה שאותו אדם נשאר חי עד הבוקר, מתאים לגמ' דידן שרק אם רוב בשר עמו, מת.

אלא שהעיר שם מנא לה לגמ' שעלי לא שבר גם את רוב בשר שעם המפרקת. ותירץ דכאשר אדם נופל, בדר"כ רק המפרקת נשברת והבשר נותר שלם.

ואולי יש ליישב באופן אחר, דהנה איתא בקהלת יעקב לבעל מלא הרועים דאהרן נתגלגל בעלי הכהן, ועל כן נשברה מפרקתו עונש על מעשה העגל כדיון סקילה על עבודה זרה. ועל כן נאמר בפסוק "ויהי בהזכירו את ארון האלקים ויפל מעל הכסא אחורנית ותשבר מפרקתו", לפי שעל ידו נשברו הלוחות שבארון, ועבר שאמר 'פרקו נומי זוהב' על כן נשברה מפרקתו.

מעתה, כיון ששבירת מפרקתו של עלי קשורה לדין סקילה, הרי בסקילה עצמה אין שביחה של רוב בשר (שהרי מבו' בסנהדרין דף מ"ה שלא תמיד מת הנסקל מיד), וממילא לא יתכן שעלי יקבל עונשו יותר חמור מאשר סקילה עצמה, ושוב ברור שרק מפרקתו נשברה בלי רוב בשר שעמה.

מעלה, השחיטה נפסלת מדין הגרמה. ולרבי יוסי ב"ר יהודה, אם רוב השחיטה היתה בטבעת זו, ובסיוס השחיטה יצא כלפי מעלה, כשר. ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס, אפשר לשחוט בשיפוי כובע. ובהמשך הגמ' איתא "פגע בחיטי כשרה, שייך בחיטי טריפה".

בספר מגיד מישרים למרן הב"י (פרשת צו) מבאר את הדברים ע"פ קבלה, ואף שאין לנו עסק בנסתרות, נביא מעט מן הדברים כפי ערכנו.

הוושט הוא כנגד העוה"ז, שהוא צינור האכילה. ודרכו להתכווץ ולגדול, שכך דרכו של יצה"ר, שככל שמאכילים יותר את הגוף, כך רוצה האדם יותר ויותר.

הקנה הוא כלי הנשימה, ומשם יוצא הקול, וזהו החיבור לעוה"ב ולעבודת ה'.

עבודתנו בשחיטה היא או בקנה או בוושט, כלומר בחלק של העוה"ב או בחלק של העוה"ז. וכן יש להוציא את הדם כי הוא חלק הרע שיש להפרישו או מהקנה או מהוושט.

שבע הספירות התחתונות שאנו מזכירים בפסוק "לך ה' הגדולה והגבורה וכו'", הן המידות שמתגלות בעולם. שחיטה צריכה להיות באותן מידות שמתגלות בעולם, ולכן רבנן השחיטה צריכה להיות בטבעת הגדולה, שהיא הבינה שאוספת את כל המידות כולן. אך יותר גבוה משם, א"א לעבוד, שהוא גבוה מדי. והחולק סובר שיש לנו שייכות גם למידות העליונות, דהיינו הג' ראשונות - כתר חכמה ובינה.

אמנם להגיע לכתר עצמו, ולראשיתו שהיא הרצון העליון, לשם אין אפשרות להתחבר לכו"ע. זה הפירוש "חיטי" דהיינו מיתרי הקול, שאם שחט את החיטי עצמן שהוא החיבור בין כתר לחכמה, זו כבר עבודה שלא שייכת אלינו.

ולכאוף ביאור הדברים, שכל ענין עבודת השחיטה הוא להעלות את העוה"ז למקום גבוה וקדוש. אך העבודה צריכה להיות בתוך מסגרת השייכת אלינו. ונמצא ש"הגרמה" היא לעבוד במקום גבוה מדי, והמחלוקת סובבת נידון זה, מהו מקום העבודה ומהו מקום למעלה ממנה.

דף יט

## שחיטה מן הצואר פליקה מן העורף

בפני מנחם (האזינו תשנ"ה) מביא בשם זקנו השפת אמת דאיתא בספרי "ערוף כמטר לקח" אין עריפה אלא הריגה, וצ"ב, ומבאר שע"י לקחי זו התורה, אפשר להרבות את היצה"ר. ואיתא במשנה כשר בשחיטה פסול במליקה וכו' שכל הערוף כשר למליקה וכל הצואר כשר לשחיטה, צואר הוא רמז לבית המקדש כדאיתא במגילה (טו, ב) ויפול על צוארי בנימין וגו' ובנימין כבה על צואריו, כבה על שני מקדשים וכו'. עיקר העבודה שייכת לצואר, ולכן שחיטה היא עיקר העבודה.

כנגד זה עומד 'עורף', דהוא רמז לקשיות עורף, והיינו היצה"ר שמקשה לבם של ישראל, ואנו עושים מליקה. וכמו שנאמר בספרי הנ"ל.

ובגמ' כאן אמרינן שמליקה היא "מול העורף", והיינו שהאדם צריך לזכור קשיות ערפו וחטאתו נגדו תמיד.

וביזה"כ אנו אומרים "והכנע את ערפינו לשוב אליך באמת".

וברבי צדוק הכהן (ליקוטי מאמרים אות טו) מבאר על דרך זה, שיערוף כמטר לקחי היינו שכיצד מתגברים על קשיות עורף, ע"י לקח התורה. ואין מים אלא תורה והם מרככים כל דבר קשה.

אצל עם ישראל הכל משועבד להקב"ה, ומצד הפנים והצואר, העבודה גלויה. אך גם מצד העורף יש לנו קשר להקב"ה, ע"י הקשר של תפילין שנמצא שם, להורות שגם במקום שאין ניכר, גם שם אנו קשורים אליו ית'. ודוקא הקשיות עורף, הופכת להיות עזות דקדושה.

'ערוף כמטר לקחי', היינו להוציא את היצה"ר מן העורף, ולהכניס שם את התורה. והוא בחינת מליקה מן העורף.